

67-72-18/2
20.03.2020

ВІДГУК

Офіційного опонента, кандидата архітектури,
доцента кафедри архітектури та містобудування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Поліщук Лариси Клавдіївни

на дисертаційну роботу Полонської Ольги Михайлівни

«Пізній модерн в архітектурі Одеси (1906-1914 рр.)»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури
за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури
в спеціалізовану вчену раду Д 35. 052.11
при Національному університеті „Львівська політехніка”

Неналежне збереження цінної історичної архітектури у містах України, нівелювання значення культурної спадщини, несанкціоноване втручання в структуру пам'яток архітектури і порушення їх цілісності, зміна стилістичних характеристик часто призводять до їх повної втрати і до прискореного руйнування історично сформованого середовища загалом. Роль досліджуваних архітектурно-містобудівних об'єктів періоду модерну полягає у формуванні цілісного архітектурного образу центральної частини міста Одеси. З огляду на це варто вітати зусилля здобувачки наукового ступеня, яка звернулася до важливої і разом з тим недостатньо вивченої теми, змогла належно опрацювати її та представити на розгляд спеціалізованої вченої ради.

Актуальність теми.

Актуальність теми дисертації полягає в тому, що, не дивлячись на активний інтерес вчених до архітектури модерну України, одеський модерн залишався практично не вивченим. Комплексні, архітектурно-містобудівні, функціонально-типологічні, стилістичні, композиційні студії архітектурних об'єктів пізнього модерну м. Одеси дотепер вивчались фрагментарно. Детально досліджені особливості архітектури періоду пізнього модерну у дисертації О. Полонської слугуватимуть вирішенню вкрай злободенних сьогодні питань їх охорони та

збереження, наукової реставрації, фаховим супроводом реставраційних чи адаптаційних робіт.

Проблематика даного дослідження має також велике значення для формування цілісної картини розвитку архітектури періоду модерну історичних міст України.

Наукова новизна і практичне значення.

Наукова новизна отриманих результатів роботи полягає у тому, що у дисертації *вперше* визначено специфіку архітектури пізнього періоду модерну Одеси в контексті існуючої архітектури історизму і раннього модерну; виявлено особливості стилютворення одеського пізнього модерну та значення архітектури пізнього модерну для подальшого розвитку архітектури Одеси.

Результати дослідження можуть бути використані: для подальшого вивчення характерних рис пізнього модерну Одеси в будівлях іншого функціонального призначення, виявлення особливостей одеського пізнього модерну в контексті архітектури інших європейських країн; зібраний матеріал може бути використаний в практичній діяльності зі збереженню пам'яток архітектури, а також в освітній діяльності.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів із висновками до кожного з них та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків з ілюстративним матеріалом. Обсяг дисертації складає 252 сторінки, з яких: 120 сторінок основного тексту, 10 сторінок списку використаних джерел зі 125 позицій, а також додатків на 42 сторінках.

У *Вступі* дисертації розкрито актуальність роботи, сформульовані основні вихідні положення: мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Методи, якими користується автор, дозволяють охарактеризувати об'єкт дослідження та визначити його предмет. Наукова новизна результатів та практична значимість роботи визначені достовірно. У подальших п'яти розділах послідовно розкрито основні дослідницькі результати.

У *розділі I* «Методичні основи вивчення модерну в архітектурі» надана термінологія дослідження, показано, що стиль модерн, який виник наприкінці XIX століття в архітектурі, розвивався не як однорідний стилістичний напрям. Авторка

виділила три основні течії: національно-романтичну, інтернаціональну і раціональну, які розрізняються за найбільш характерними для них формальними прийомами і принципами. В розділі проаналізовані вітчизняні і зарубіжні теоретичні праці, обґрунтовується комплексна методика дослідження, яка охоплює емпіричний та теоретичний методи дослідження.

У розділі II «Передумови становлення і розвитку архітектури Одеси 1906-1914 рр. і чинники, що вплинули на формування модерну цього періоду» розкриваються причини появи стилю модерн в архітектурі Одеси та ті обставини, які сприяли його розвитку, також вироблена класифікація будівель одеського модерну.

Розділ III «Композиційний аналіз архітектурних об'єктів пізнього періоду модерну Одеси» містить результати аналізу об'ємно-просторової композиції, планувальної структури, композиції фасадів рядової і кутової забудови, структурних елементів фасадів, архітектурного декору. Проведено аналіз об'ємно-просторової композиції, який показав, що об'єм будівлі здебільшого залежав від конфігурації ділянки. Також виявлені особливості планувальних рішень, здійснено аналіз фасадних композицій рядової забудови, структурних елементів фасадів, класифіковано типи і види декору будівель періоду пізнього модерну Одеси.

Розділ IV «Архітектурна пластика будівель пізнього модерну Одеси» поглиблює аналіз попереднього розділу стосовно об'ємно-просторових, композиційних і декоративно-пластичних ознак досліджуваної архітектури. В результаті комплексного аналізу пам'яток архітектури пізнього модерну виявлені закономірності в поєднанні різних видів об'ємної пластики та пластики поверхні.

У розділі V «Стильові течії і напрями одеського пізнього модерну та його значення для подальшого розвитку архітектури міста» виявлено стильові течії напрями і лінії, до яких відносяться ті чи інші будівлі пізнього модерну. Так, в дослідженні було виявлено, що головним в розподілі архітектурних об'єктів за стильовими групами є не стільки форма будинку, як його об'ємна архітектурна пластика, структурна пластика поверхні та елементи і деталі, які є морфологічними ознаками стилю. До другорядних, що доповнюють об'ємну і структурну пластику, віднесено орнаментальну та тематичну пластику поверхні. Архітектурні пам'ятки

пізнього модерну Одеси запропоновано звести до двох основних стилевих течій: ретроспективної і раціоналістичної.

У розділі висвітлено проблему незадовільного збереження пам'яток архітектури пізнього модерну Одеси та проблему несанкціонованого втручання в структуру будівель. Надано рекомендації щодо відновлення втрачених елементів будівель та напрями подальших досліджень архітектури одеського пізнього модерну.

У *загальних висновках* сформульовано основні наукові результати поданого на рецензію дослідження.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях та авторефераті. Основні положення дисертації опубліковані в 8 публікаціях, з них – 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях іншої держави, згідно з міжнародним стандартом e-ISSN 2543-926X | ISSN 2449-9595; 3 тези доповідей опубліковані у збірниках наукових праць за результатами міжнародних наукових конференцій

Автореферат адекватно і повно відповідає змісту основного тексту роботи. Співставлення змісту і тексту дисертації зі змістом автореферату демонструє їх відповідність.

Дослідженню, без сумніву, властивий високий ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, узагальнень і висновків. У роботі виявлено основні стилістичні напрями архітектурного модерну м. Одеси, зазначено специфічні риси окремих елементів, деталей, композиційного та декоративного вирішення фасадів, а також відпрацьована методика композиційного аналізу, основних прийомів формоутворення. Особливої уваги заслуговує обрана методика класифікації архітектурної пластики об'єкту як пластики об'ємної та пластики поверхні. Пластика об'єму, у свою чергу, поділяється на: функціонально-конструктивну, художньо-тектонічну та декоративно-символічну, а пластика поверхні – на структурну, яка посилює художню тектоніку споруди, орнаментальну, яка в основному пов'язана із структурною, і тематичну, що створює образно-символічний зміст архітектурного твору. Особливої уваги також заслуговують

результати «інформаційного» методу аналізу фасаду, який передбачає графоаналітичний аналіз фасадів з поділом на ієрархічні рівні елементів і відповідно, показників стилю.

Разом з тим, відзначаючи актуальність дослідження, високий рівень його наукового опрацювання, теоретичну й практичну значущість, є підстави, для висловлення окремих зауважень.

До зауважень та дискусійних питань віднесено наступні положення:

- Дискусійним видається хронологічний поділ поширення модерну у м. Одесі на два періоди, кожен з яких є стилістично і композиційно неоднорідним і, очевидно, зазнавав зовнішніх впливів із деяким запізненням відносно європейських центрів його формування. Ознакою найвищого розквіту стилю модерн є його універсальність або інтернаціональність, як зазначено у дослідженні, що мало б відповідати «зрілій» фазі і окремі представлені у дослідженні об'єкти це підтверджують.
- Змішування різних прийомів формоутворення та першоджерел у процесі стилізації – універсального методу модерну, а також хронологічна неоднорідність об'єктів – утруднює, часом унеможлиблює, на нашу думку, точне визначення стильового напрямку деяких об'єктів. Відсутність у запропонованій стилістичній класифікації модерну «універсальних» рис поряд з історичними також викликає деякі застереження щодо однозначного групування об'єктів одеського пізнього модерну за основними стильовими течіями, напрямками та лініями, заявлене у методичній послідовності роботи (п. 1.3) і реалізоване у п'ятому розділі. Також деякі з об'єктів завершальної фази пізнього модерну можуть бути віднесені до раннього модернізму.
- Незважаючи на змістовний та об'ємний аналіз архітектурних об'єктів відповідно до обраної методики, на нашу думку, не повною мірою розкрито зв'язок між структурною пластикою поверхні та художньо-тектонічною пластикою об'єму досліджуваних будівель; між пластикою об'єму, поверхні та стилістикою об'єктів.

- Деякі зауваження до термінології: замість терміну «руський» модерн слід вживати – «російський» модерн.

Висновок. Зміст і результати дисертаційної роботи Полонської Ольги Михайлівни «Пізній модерн в архітектурі Одеси (1906-1914 рр.)», виконаної за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, відповідають поставленій меті, є актуальними та мають практичне значення. Об'єкт, предмет та завдання роботи сформульовані коректно, наукова новизна заслуговує на увагу. Робота є завершеною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, щодо визначення шляхів збереження цінних історичних об'єктів на території України, сформовано перелік актуальних рекомендацій щодо збереження архітектурної спадщини періоду модерну м. Одеси.

Дисертація «Пізній модерн в архітектурі Одеси (1906-1914 рр.)», відповідає вимогам пунктів 9 та 11 "Порядку присудження наукових ступенів" затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. №656), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Полонська Ольга Михайлівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Кандидат архітектури,
доцент кафедри архітектури та містобудування
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Поліщук Л. К.

Підпис Л. К. Поліщук засвідчую
Учений секретар ІФНТУНГ

Процюк В. Р.

10.09. 2020 р.